

Rosa I. RODRÍGUEZ RODRÍGUEZ
Universitat de les Illes Balears

Convivència als
centres educatius

Entrevista amb la Dra. Concepció Gotzens*

— Des de quan té interès pel tema de la disciplina?

rran de la meua tesi doctoral. El Dr. Genovard, que va ser el meu director de tesi, em va proposar de treballar en el tema, malgrat que en aquella època (1980 aproximadament) no era un qüestió gaire popular.

— Què és la disciplina?

La definició que em sembla més ajustada és la que es refereix a la disciplina com el conjunt de normes i procediments per fer-les complir dirigides a aconseguir l'ordre que es necessita a l'aula o centre per poder desenvolupar adequadament els processos d'ensenyament-aprenentatge. En definitiva, els procediments dirigits a crear les condicions desitjables per poder treballar.

— Hi ha edats en què es donen més problemes de disciplina?

No en tenc dades concretes i actualitzades, però crec que és possible que hi hagi més problemes en dos moments socioevolutius més o menys específics:

a) Quan els alumnes no tenen hàbits de comportament i, per tant, els han d'adquirir. Si aquesta adquisició s'ignora o es realitza incorrectament, poden sorgir problemes de disciplina.

b) Quan els alumnes no mantenen vincles positius amb la persona responsable d'aconseguir i mantenir l'ordre a l'aula. En aquest cas, l'expressió «vincles positius» es refereix a formes de respecte, estima, afecte, admiració, etc.; si cap d'aquestes es troba en la interacció professor-alumnes, és probable que també sorgeixin problemes de relació, compliment de normes, etc.

— L'adolescència és una etapa especialment conflictiva? Per què?

En el punt b) de la resposta anterior hi podria haver una possible justificació a una resposta afirmativa a

aquesta pregunta. Podria ser-ho perquè els adolescents no estan interessats a complaure o fer el joc als adults, en qualsevol cas podrien estar més interessats a desafiar-los i a posar-los a prova enfrontant-se a les seves exigències. Tanmateix, no crec que necessàriament això ocorri, probablement hi ha un nombre considerable de tòpics sobre aquesta qüestió. És veritat que si les normes que regeixen la convivència d'un grup d'adolescents no consideren les seves necessitats i característiques (per exemple, necessitat de reafirmació i diferenciació enfront del món; confusió i falta de seguretat en ells mateixos i en el seu futur, etc.), és lògic que el conflicte es manifesti. Però també em sembla interessant recordar que a aquestes edats s'han consolidat un nombre important d'aprenentatges referents a habilitats socials, cosa que avalaria una resposta negativa a la pregunta formulada.

— Actualment, hi ha més problemes de disciplina en els centres?

Probablement, sí.

— Quins són, al seu parer, les causes de l'increment d'indisciplina que hi ha actualment?

La resposta és aparentement senzilla: en èpoques anteriors les normes eren conegudes per la majoria i també les conseqüències d'infringir-les; igualment, hi havia major consens sobre el que havia de ser respectat per part dels alumnes i de la societat en general. Actualment, han canviat les condicions assenyalades, en el sentit que hi ha una gran ambigüïtat i confusió sobre el que es pot fer o no fer i el que s'ha de premetre o no. En qualsevol cas, no es pot perdre de vista que això no és casual, ni una conseqüència de res mal fet per part d'alguns docents que no saben comunicar les normes de manera tan clara com els seus antecessors. La qüestió és molt més complicada i té a veure amb canvis importants en la societat i amb la forma d'entendre les relacions individu-societat.

— Fins a quin punt les famílies en són responsables?

Abans comentava la importància de consolidar determinats hàbits de comportament que fan possible una actuació posterior civíclament i socialment adaptada als di-

* Catedràtica de Psicologia de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona. Autora, entre d'altres, del llibre *La disciplina escolar* (1997). Barcelona: Horsori-ICE.

disminuir si s'haguessin desenvolupat en etapes més primerenques, i facilitar-ne així la consolidació posterior.

— Fins on és un problema social?

Sens dubte és un problema social. Tot el que hem comentat fins ara, què és disciplina i qui contribueix al seu ajust o desajust, es refereix a variables d'índole eminentment social. Dut a un extrem, podríem afirmar que el tema de disciplina/problemes de comportament només té sentit plantejat en termes socials. Conseqüentment, és un tema/problema social.

— Quines solucions hi ha? Què hauria de fer l'Administració, els professors, els pares... per solucionar aquest tipus de problema?

En primer lloc, voldria assenyalar que no crec en l'existència de solucions completes i molt menys màgiques. Ja he indicat que es tracta d'un tema complex, que no sorgeix d'una causa aïllada, la qual cosa resultaria més fàcil d'abordar, sinó d'una multiplicitat de situacions i condicions, algunes de les quals no semblen tenir tornada; per exemple, no sembla que la nostra societat vagi pel camí de simplificar i aclarir el que és correcte i el que no; més aviat sembla que insisteix en el caràcter relatiu de les coses i això implica, inevitablement, ambigüïtat, perquè el que en ocasions està bé, en altres pot no estar-ho. Per això, al meu entendre, la simplificació del tema està destinada al fracàs i, en aquest sentit, les receptes fàcils seguiran el mateix camí.

Això no significa una actitud fatalista per la meua part, sinó la convicció que el tema s'ha de tractar de manera complexa, cosa que, freqüentment, topa amb els interessos de determinats grups o estructures que voldrien aconseguir la fórmula encertada i que, a més a més, fos de fàcil aplicació.

Certament, les estratègies concretes d'aproximació al tema des de la família, escola o Administració són diverses encara que només sigui perquè es tracta d'institucions distintes, amb diferents possibilitats d'accés als individus i tipus de relació igualment diferenciats en termes qualitatius. Personalment, m'he ocupat amb especial atenció de les accions corresponents a l'àmbit escolar, però crec que resultaria prolix referir-me, com igualment ho seria llistar-les, a les que corresponen a altres institucions esmentades. Tanmateix, sí em sembla important assenyalar que les anàlisis del tema, de les seves possibilitats i limitacions, ofereix suggeriments interessants sobre formes d'intervenció que, necessàriament, s'haurien d'ajustar i contextualitzar en cada situació concreta.

— Té en perspectiva algun treball que tracti sobre aquest tema?

Actualment, estam estudiant les creences que els professors tenen sobre el tema de la disciplina escolar i tractam de trobar-hi possibles relacions amb les estratègies de disciplina que utilitzen. ◆

versos contextos —escola, treball, barri, família, etc.— en els quals s'haurà de moure l'individu. La família és el primer nucli d'assaig i aprenentatge d'aquests comportaments. Si no s'ocupa de facilitar i supervisar el comportament de l'individu, o si delega permanentment la seva responsabilitat en altres instàncies socials (l'escola, les administracions, l'Estat, etc.), falla en la seva funció de facilitar marcs de referència relativament simples, però que resulten bàsics per comprendre les condicions de la vida en societat, que és el que esperam que els alumnes comprenguin i integrin en el seu comportament, inicialment com a joves i posteriorment com a adults.

En altres paraules, si la família no garanteix, per exemple, aprenentatges inicials relatius al respecte cap als altres, és improbable que l'individu desenvolupi aquestes actituds i els comportaments que hi estan associats en èpoques més tardanes, o en tot cas és improbable que ho faci sense friccions, resistències, en definitiva, sense problemes que, presumiblement, s'haurien pogut evitar o